

บทวิจย

ชีวประวัติปูชนียบุคคลของวิชาชีพการพยาบาลสาธารณสุขไทย:

ผศ.ดร.อังคณา เหมินทร์

A BIOGRAPHY OF THE OUTSTANDING PRECURSOR IN PUBLIC
HEALTH NURSING PROFESSION:

ASSISTANT PROFESSOR DR. ANCANA HEMINDRA

ประภา ถัมประสูตร* สุลี ทองวิเชียร**

จรรยา เสียงเสนาะ*** ปัญญรัตน์ ลาภวงศ์วัฒนา**** พิมพพรรณ ศิลปสุวรรณ*****

บทคัดย่อ

วิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขเป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า โดยได้ส่งเสริมและขับเคลื่อนระบบสาธารณสุขของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน แต่กลับพบว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องราวชีวประวัติของบุคลากรวิชาชีพพยาบาลสาธาณสุขยังมีอยู่น้อยมาก การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติและการทำงานของผู้นำวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุข (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา เหมินทร์) ในฐานะที่เป็นผู้วางรากฐานและผู้นำของวิชาการและวิชาชีพ

รูปแบบวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิด ได้แก่ บุคคลในครอบครัว 3 คน เพื่อนร่วมงาน 3-5 คน ศิษย์เก่าและผู้คุ้นเคย 16 คน รวมทั้ง ผู้ตรวจสอบ 5 คน ซึ่งได้ตรวจสอบผลงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา เหมินทร์ ผ่านทางการศึกษาเอกสารรายงาน หลักฐานและการสำรวจในสถานการณ์จริง ปีพ.ศ. 2556-2557 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Inductive content analysis และประยุกต์ใช้ทฤษฎี Semiotic theory ในการวิเคราะห์การให้ความหมายของสัญลักษณ์จากประจักษ์พยานหลักฐานบุคคล สิ่งของ ข้อความ คำพูด

ผลการวิจัย พบว่าความเข้มแข็งจากการมีพื้นฐานของครอบครัวที่เข้มแข็งและอบอุ่นนั้น ได้หล่อหลอมให้ “ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์” เป็นผู้นำและเป็นครุต้นแบบของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขที่โดดเด่น โดยความสำเร็จของท่านเกิดจากการมีภูมิหลังที่มั่นคงจากครอบครัว การยึดมั่นในพุทธศาสนา ความปรีชาชาญจากการศึกษาเล่าเรียนและการทำงานอย่างตั้งใจ ความอดทนเสียสละทุ่มเทสติปัญญาในการบริหารการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรบัณฑิตพยาบาลสาธารณสุขตามมาตรฐานสากล รวมถึงการประสานงานสร้างเครือข่ายต่างประเทศเพื่อพัฒนาบุคลากรพยาบาลวิชาชีพออกไปพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพในต่างแดน นอกจากนี้ยังได้

ผู้รับผิดชอบหลัก: ศาสตราจารย์ ดร.พิมพพรรณ ศิลปสุวรรณ

* รองศาสตราจารย์ ที่ปรึกษาอธิการบดี วิทยาลัยเซนต์หลุยส์

** รองศาสตราจารย์ คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

*** รองศาสตราจารย์ คณະสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

**** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณະสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

***** ศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณະสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ริเริ่มปรับระบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการบริการของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขในชุดสีฟ้าเป็นสัญลักษณ์การปฏิบัติงานของพยาบาลเยี่ยมบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและสตรี งานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรให้มีการศึกษาชีวประวัติของปुชนียบุคคลทางการพยาบาลวิชาชีพให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้บุคคลากรในวิชาชีพได้เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิผลทางการศึกษาและการบริการพยาบาลสาธารณสุขสืบไป

คำสำคัญ: พยาบาลสาธารณสุข/ ปุชนียบุคคล/ ชีวประวัติ

ABSTRACT

Public health nursing is a valuable profession which has played a powerful role in promoting Thailand's public health. Nursing professionals have been supporting and propelling the country's public health system for a long time; however, little is known about notable professional nurses. Hence, this research aims to study about the personal and working life of Assist. Prof. Dr. Ancana Hemindra, a leader who help established and developed nurse profession in Thailand.

This research adopted the qualitative method by interviewing 3 family members, 3-5 colleagues, 16 alumni and familiar people, as well as, 5 inspectors who were monitoring the work of Assist. Prof. Dr. Ancana Hemindra via documents and other evidence in exact locations during 2013-2014, the researchers analyzed the data using the Inductive content analysis and also applied Semiotic theory to analyze the meaning of sign based on empirical evidence, persons, objects, texts, and conversations

The results showed that with the support and loving family, she was prompt to be the leader of nursing profession, as well as, the role model for nursing professionals due to her adhering to the Buddhist religion, wisdom and expertise which were the results of hard study and hard work, intelligence and perseverance in improving Thai public health nursing education to meet international standards, establishing of academic and training networks internationally. In addition, she initiated the wearing of blue uniform as a symbol of public health nurses and practitioners to provide health services at home for all people in the community, especially among children and women. This study suggested that more biographies of the notable precursor nursing professionals should be studied in order to increase the efficiency of nursing education and services in the future.

Keywords Public health nursing/ outstanding precursor/ Biography

บทนำ

การจัดทำชีวประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในปัจจุบันมีจุดสนใจอยู่ที่ประจักษ์พยานในรูปแบบต่างๆ ที่นำมาร้อยเรียง ให้มองเห็นแก่นสาระสำคัญของเหตุการณ์ ในฐานะแหล่งทรัพยากรอันทรงคุณค่า สามารถนำมาเชื่อมโยงให้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ ถ่ายทอดสถานการณ์ที่ผ่านมาจากจุดเริ่มต้นให้น่าติดตามค้นคว้า วิถีดำเนินชีวิต ผลงาน และความสำเร็จของบุคคลจะช่วยขยายองค์ความรู้เดิม และเพิ่มเติมความรู้ใหม่ สร้างเจตคติอันดีให้แก่ผู้อยู่ในวิชาชีพ มีความภาคภูมิใจ ชื่นชมเกี่ยวกับแหล่งที่มา จุดกำเนิดของเอกลักษณ์แห่งวิชาชีพที่ทรงคุณค่า ส่งผลกระทบเชิงบวกแก่บุคคลและสังคม อีกทั้งเป็นพื้นฐานข้อมูลช่วยในการตัดสินใจกำหนดวิธีการทำงาน และทิศทางของวิชาชีพในปัจจุบัน (Pool, Poell, Berings, Ten & Cate, 2015)

วิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขของประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นจากการขยายการผลิตพยาบาลสาธารณสุข ให้เพียงพอกับสภาพปัญหาทางสุขภาพ การเจ็บป่วยของคนในครอบครัว ชุมชน สังคมไทย โดยเฉพาะ ประชากรกลุ่มเสี่ยงที่ขาดโอกาสเข้าถึงบริการสุขภาพเนื่องจากความยากจน การศึกษาน้อย ยุคฟื้นฟูประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นจุดเริ่มต้นได้นำสู่ กระบวนการและผลลัพธ์ของงานที่โดดเด่นของ ผศ. ดร. อังคณา เหมินทร์ ผู้นำวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุข ผู้ริเริ่มวางรากฐานและพัฒนาระบบการทำงานในยุคสมัยที่ผู้นำสตรีในสังคมไทยได้รับโอกาสน้อยมาก แต่ด้วยความเพียรพยายามมุ่งมั่นของท่าน เฝ้ายืนความท้าทาย มุ่งมั่น ฝ่าฟันอุปสรรค จนประสบความสำเร็จได้รับการยกย่องติดตามค้นคว้าวิจัยเพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุข

การวิจัยชีวประวัติบุคคลสำคัญของผู้นำผู้สร้างพื้นฐานสำคัญของวิชาชีพการพยาบาล การ

พยาบาลสาธารณสุข ยังขาดการจัดประมวล ขาดระบบค้นคว้า เอกสารรายงาน หลักฐานที่แสดงถึงผลงานอย่างถูกต้องครบถ้วน ในลักษณะการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง รวมถึงต้องไม่เป็นเพียงแค่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากระเบียบวิธีการศึกษาค้นคว้าอย่างน่าเชื่อถือหากแต่ผู้อ่านควรได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้เหตุการณ์สำคัญในชีวิตประจำวันที่เป็นจุดเปลี่ยนผ่านไปสู่อย่างก้าวสำคัญเป็นผู้นำของวิชาชีพพยาบาลและนำสู่การเปลี่ยนแปลงระบบงานคุณภาพของบริการวิชาชีพจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในยุคสมัยนั้นและในเวลาต่อมาของแต่ละประเทศ (Suliman, 2009) ประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งมีความก้าวหน้าของรูปแบบการดูแลสุขภาพที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในงานสาธารณสุขมูลฐานที่มีพยาบาลสาธารณสุขเป็นแกนกลางสำคัญ การเรียนรู้จากประวัติศาสตร์จะทำให้เกิดแนวทางคิดวิเคราะห์ วิจัย (Smith, Brown & Crookes, 2015) และนำสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบงานพยาบาลสาธารณสุขในอนาคตได้

อย่างไรก็ตามมีเพียงรายงานของภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข และของคณะสาธารณสุขศาสตร์ ในยุคสมัยเดียวกัน ภายใต้สถานการณ์ของประเทศในช่วงริเริ่มจัดตั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 1- 4 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาการทำงานของ ผศ.ดร. อังคณา เหมินทร์ ซึ่งเอกสารมีเหลืออยู่น้อยมาก จากศิษย์เก่าและคณาจารย์ผู้ร่วมงานผู้ได้บังคับบัญชาของท่านอาจารย์ ที่ยังกระจายแยกส่วนและไม่มีกรรวบรวมจัดระบบเป็นวรรณกรรมให้ผู้ร่วมวิชาชีพรุ่นต่อๆ มาได้เรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้อยู่ในวิชาชีพ ควรจะได้ศึกษาวิจัย ประมวล ข้อเท็จจริงที่มีอยู่นำมาวิเคราะห์ วิจัยให้เกิดการเรียนรู้ภายใต้เงื่อนไขที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่าง การเปลี่ยนแปลงระบบของ

การทำงาน รูปแบบการเป็นผู้นำและความสำเร็จของวิชาชีพพยาบาล (Wylie, Gallagher, 2009; McNaron, 2009) อีกทั้งแนวทางการศึกษาค้นคว้าร่วมกันในลักษณะเครือข่ายของวิชาชีพ ในปัจจุบันได้เป็นที่นิยมจัดกระทำเป็นกลุ่มวิจัย เพื่อสร้างคุณค่าชีวิตประวัติของบุคคลที่เป็นต้นแบบของวิชาชีพ ด้วยเหตุดังกล่าว สมาคมพยาบาลสาธารณสุขไทย และภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขได้ร่วมกันสืบค้นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของ ผศ. ดร. อังคณา เหมินทร์ ผู้นำวิชาชีพ จากจุดเริ่มต้นของเส้นทางพัฒนาวิชาชีพ สิ่งท้าทายที่ผู้นำต้องเผชิญและฝ่าฟันจนบรรลุสัมฤทธิ์ผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิต รูปแบบ วิธีการทำงาน และผลงานที่ประสบความสำเร็จเป็นเอกลักษณ์ ของ ผศ.ดร. อังคณา เหมินทร์ ผู้นำวิชาชีพการพยาบาลสาธารณสุข

ขอบเขตของการดำเนินงาน

การประมวลหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับท่านอาจารย์ ในช่วงดำรงชีวิต ปี พ.ศ. 2454 - พ.ศ. 2548 จัดทำชีวประวัติ ชีวิตการทำงาน ผลงานและความสำเร็จ ในฐานะผู้นำสำคัญวางรากฐานระบบงานพยาบาลสาธารณสุขจากเอกสารทางราชการ ปฏิทินบันทึกรายงานหนังสืออนุสรณ์ วัตถุสิ่งของหลักฐานที่ยังปรากฏอยู่ เป็นผลงานที่ได้รับการยอมรับทั้งใน หมู่เครือญาติ และวงการพยาบาลวิชาชีพ ไม่น้อยกว่า 10 ปี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาชีวประวัติบุคคล “ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์” มีจุดหมายในการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงปรากฏการณ์ เป็นการมองผ่านย้อนยุค

สมัยตามแกระรอย จัดลำดับของปรากฏการณ์จากจุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ภูมิหลังในครอบครัว พัฒนาการของชีวิต ประวัติการศึกษาในวัยต่างๆของท่าน จนถึงย่างก้าวเข้าสู่วิชาชีพพยาบาล พยาบาลสาธารณสุขในบริบทของประเทศไทยยุคฟื้นฟูประเทศหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ใช้กรอบแนวคิดของผู้นำในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ ลักษณะความหมายของความสำเร็จและความท้าทาย โดยใช้ทฤษฎี ภาวะผู้นำการเปลี่ยนผ่าน (Wylie & Gallagher, 2009) และทฤษฎี สัญญะวิทยา (Kockelman, 2013) สะท้อนคุณค่าของผลงาน สำคัญของการเรียนรู้บทบาทผู้นำโดยผ่านทางประวัติศาสตร์ในการพัฒนาตัวตนของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล และมีระเบียบวิธีของการวิจัยเชิง รูปแบบ "ประวัติศาสตร์ในฐานะแสงสะท้อนการปฏิบัติพยาบาล" ซึ่งนำมาใช้เป็นรูปแบบของหลักฐานที่พัฒนาความคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณและเหตุผลทางวิชาการ และงานวิจัยของวิชาชีพเฉกเช่นเดียวกับการปฏิบัติการ การวิจัยในรูปแบบนี้เป็นการลงทุนทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติงาน มุ่งทิศทางแสดงให้เห็นถึงผลงานของพยาบาลกับระบบความคิด วิธีการจัดการในงานที่กว้างขึ้นของการดูแลสุขภาพประชาชนในครอบครัว ชุมชน และ สังคม

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นรูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ แบบ Biographical research: Collection and interpretation of ‘personal’ or ‘human documents’ (Blumer, 1980) ของผู้นำสำคัญทางการพยาบาลสาธารณสุข ที่ได้รับการคัดสรร โดยใช้หลักฐาน ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ในช่วงเวลาต่างๆ และจุดเปลี่ยนผ่านของแต่ละช่วงเวลา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา

1. เอกสารรายงาน/หลักฐาน สิ่งประดิษฐ์ รูปภาพ สถานที่ บันทึกความทรงจำ รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประวัติและผลงานของผู้นำที่ได้นำเสนอ

2. บุคคลอ้างอิง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่สัมผัสใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อังคณา เหมินทร์ ในแต่ละช่วงเวลา สถานการณ์ และสถานที่ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มดังนี้ 1) ครอบครัว จำนวน 3 คน 2) เพื่อนร่วมงาน จำนวน 3-5 คน 3) ศิษย์เก่าและผู้คุ้นเคย จำนวน 16 คน (ช่วงแรก ช่วงกลาง และช่วงปลาย) และ 4) ผู้ตรวจสอบ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นประมาณ 25 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตั้งต้นโดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้ที่เคยเกี่ยวข้องในกรอบของ 4 กลุ่มนี้ และเลือกเพิ่มโดยการทำ Snowball sampling จากผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มในกรณีที่ข้อมูลยังไม่อิ่มตัว

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 6 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับ อดีต ภูมิปัญญา และธรรมเนียมชีวิต ทศนะของท่านอาจารย์ที่มีต่อตนเอง ครอบครัว การทำงาน ผลงาน เช่น ลักษณะของการใช้ชีวิตหลังเกษียณเป็นอย่างไร กระบวนการและผลลัพธ์การพัฒนาระบบการศึกษาพยาบาล สาธารณสุขที่ประสบความสำเร็จ มีอะไรบ้างที่ท่านเห็นว่าน่ากังวลห่วงใยจากระบบงานที่ท่านอาจารย์ได้วางรากฐานไว้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ตอบด้วยตนเอง

การสังเกต โดยผู้วิจัย ตรวจสอบจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เก็บรักษาไว้ หรือหลงเหลืออยู่ เช่น บ้านที่พักอาศัย ข้าวของเครื่องใช้ในสถานการณ์จริง

บันทึกรายงาน เอกสารทางราชการที่สมบูรณ์มีแหล่งอ้างอิงเชื่อถือได้ เช่น หนังสืออนุสรณ์ของภาควิชาพยาบาลสาธารณสุข และของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างและเจาะลึกในแง่มุมต่างๆ ของชีวิตในประเด็นสำคัญ เช่น ความประทับใจบุคลิกภาพที่เด่นชัด รูปแบบการทำงานที่ประสบความสำเร็จ ผลงานที่ได้รับ การยอมรับ โดยผู้วิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นศิษย์เก่า เพื่อนร่วมงาน

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความตรงประเด็นของเครื่องมือ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ให้ข้อคิดเห็นวิธีการที่ใช้ศึกษาและจากคำถามในแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เจาะลึก ว่ามีคำถามที่ชัดเจนเพียงพอครบถ้วนต่อ การซึมซับความรู้สึก หรือการให้ความหมายสอดคล้องอย่างตรงตามจริง ซึ่งผู้สัมภาษณ์สามารถใช้ในการสอบถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบสนอง (Antaki & Rapley, 1996)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ของบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีดังนี้

1. จากทะเบียนรายชื่อศิษย์เก่า ในบริบทและกาลเวลาที่ท่านดำรงชีพ ก่อนปี พ.ศ.2500-2514

2. การไปสำรวจในสถานการณ์จริง พยานวัตถุ สิ่งของที่บ้าน ข้าวของเครื่องใช้ หนังสืออนุสรณ์ที่ ผศ.ดร. อังคณา เหมินทร์ เก็บรักษาไว้ ผู้วิจัยได้ถ่ายรูปเป็นหลักฐานเอกสารทางราชการ การพูดคุยกับทายาทผู้ได้ทำหน้าที่ดูแลรักษาร้านในปัจจุบัน

3. ประสพการณ์ส่วนบุคคล ชีวิตประวัติ ได้จากการสอบถามด้วยคำถามปลายเปิด และบางรายจะคัดเลือกไว้เพื่อสัมภาษณ์เจาะลึก

4. การศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ และสื่ออื่นๆ ในยุคสมัยเดียวกันกับ ผศ.ดร. อังคณา เหมินทร์ เพิ่มเติม ซึ่งใช้หลักการพรรณนาและตีความหมาย ของปรากฏการณ์ตามบริบทสังคมร่วมสมัยเป็นกรอบในการประเมินและวิเคราะห์

การเก็บข้อมูลเบื้องต้นหลังจากได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (MUPH 2013-149)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์จัดระบบข้อมูลแบบ Inductive Content Analysis เพื่อจัดทำ Code, concept, category, themes และ central theme ค้นหาความหมาย คุณค่าในบรรทัดฐานของสังคมกลุ่มคน วัฒนธรรมตามความเชื่อ ค่านิยมและประเพณีวิถีดำเนินชีวิต ร่วมสมัยในการกำหนดคำอธิบายพรรณนาความ วิเคราะห์ คำพูด ข้อความ ใช้ Semiotic theory เน้น Symbolic interaction เพื่อให้ความหมายของสัญญาณ (sign) และ มายาคติ (myth) ที่ปรากฏและวิเคราะห์ในรูปของ รูปภาพ ดัชนีและสัญลักษณ์ (Kockelman, 2013) ร่วมกับตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน ของกระบวนการสืบค้นอีกครั้ง โดยประยุกต์ใช้ Concerned party discussion เพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับตรงสอดคล้องบริบท และผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้เกิด Trust worthiness ในการจัดทำรายงานชีวประวัติ

บทวิเคราะห์

ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ได้มีเส้นทางการดำเนินชีวิต และผลงานดังนี้

จุดเริ่มต้นของชีวิตวัยเยาว์ ด้วยครอบครัวที่อบอุ่น ท่านอาจารย์เกิดวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2453 ที่จังหวัดสกลนคร ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธศาสนา เป็นแหล่งวัฒนธรรม

หลากหลาย จากแหล่งอารยธรรมสถานแบบเขมร อีกทั้งเป็นเมืองพุทธศาสนาที่แวดล้อมไปด้วยโบราณสถานวัดอุ้นทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ท่านอาจารย์เป็นบุตรสาวคนโตของครอบครัว “เหมินทร์” มีพี่น้องร่วมบิดาและมารดาทั้งสิ้น 7 คน บิดาชื่อ พระยาสกลกิจวิจารณ์ (สุทธิ เหมินทร์) อดีตเจ้าเมืองสกลนคร มารดา ชื่อ คุณหญิงสกลกิจวิจารณ์ (เฟื่อง เหมินทร์) (รัตนวราหะ) มีพี่ชาย 1 คน และน้องๆ ชายหญิง 5 คน

จากการสัมภาษณ์ “คุณป้อม” (A1Q1) ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดในครอบครัว ปัจจุบันได้ดูแลบ้านที่ท่านอาจารย์และครอบครัวเคยอยู่มาตั้งแต่เริ่มย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ บ้านหลังนี้เป็นบ้านที่ท่านอาจารย์ได้อาศัยอยู่จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ปัจจุบันบ้านยังคงสภาพร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ ไม้ดอกต่างๆ รอบตัวเรือน ที่ท่านอาจารย์แสนรัก ทุกอย่างของบ้านยังอยู่ในสภาพเดิม มีเพียงสีและสภาพทั่วไปที่ดูทรุดโทรมไปบ้างตามกาลเวลา เมื่อก่อนนี้ที่ตรงด้านหน้าของบ้านจะเป็นสวนไม้ดอก หอม ร่มรื่น ต้นไม้ที่รักมากที่สุด ได้แก่ ต้นราชวดี ซึ่งมีชื่อพื้นเมืองว่า ต้นหางกระรอกเขมร ท่านอาจารย์ชื่นชอบดอกราชวดีในฐานะเป็นดอกไม้ของพระราชฯ และ ใช้เวลาว่างกับการรดน้ำต้นไม้เช้าเย็นอย่างสม่ำเสมอเนื่องมาตลอด จนถึงเกษียณอายุจากการทำงาน ก็ได้กระทำเป็นกิจวัตรประจำวันหลังจากเดินออกกำลังกายแล้ว ท่านเป็นสตรีแนวหน้าร่วมสมัยสนใจในการดูโทรทัศน์ รายการข่าวราชสำนัก การเมืองและดูแลตนเองดี จึงทำให้มีสุขภาพแข็งแรง

ประวัติการศึกษา: โอกาสเรียนรู้ของกุลธิดา ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ได้เข้าศึกษาเล่าเรียนในครั้งเยาว์วัยที่โรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดสกลนคร ต่อมาครอบครัวย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ เป็นครอบครัวที่อบอุ่นและให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาของบุตรหลาน

โดยเฉพาะ “ลูกสาว” ซึ่งแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมไทยในยุคเวลาดังกล่าว พ.ศ.2470 - 2475 ท่านเริ่มเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาชั้นนำแห่งหนึ่งของประเทศ ที่ข้าราชการ บุตรหลานของเจ้านายในวัง ได้ส่งกุลบุตร กุลธิดาเข้าศึกษา ดังหนังสืออนุสรณ์โรงเรียนได้บันทึกว่า “พ.ศ. 2474 รัชกาลที่ 7 เสด็จนิวัตกลับพระนคร หลังจากไปทรงรักษาพระเนตรที่สหรัฐอเมริกา นักเรียนสตรีวัฒนาวิทยาลัยนุ่งกระโปรงแดง เสื้อขาวคอบัว ออกลัดโบว์สีแดง สวมถุงเท้ารองเท้าขาวสวยงาม ไปเดินเข้าขบวนรับเสด็จจนได้รับคำชมเชย” ในยุคนั้นเป็นช่วงที่เศรษฐกิจ สังคม ของประเทศ กำลังยากลำบาก ครอบครัวใดที่สามารถส่งบุตร ธิดาให้รับการศึกษาขั้นสูงจึงเป็นครอบครัวที่มีฐานะ และมีวิสัยทัศน์ เนื่องจากการศึกษาของสตรีเป็นแกนกลางที่สำคัญในการนำพาสตรีให้ไปสู่ความสำเร็จในอนาคต และเป็นปีแรกที่ประเทศไทยเปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิเลือกตั้ง เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2475 ต่อมาท่านได้เข้ารับการศึกษาศึกษาที่โรงพยาบาลผดุงครรภ์ เมื่อปีพ.ศ. 2476 หลังจากจบการศึกษาศึกษาพยาบาล ในปี พ.ศ. 2478 ได้เข้ารับราชการ ที่โรงพยาบาลศิริราช มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล (มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน) ในตำแหน่งพยาบาลประจำการ ในช่วงปี พ.ศ. 2487-2493 ได้เป็นครูพยาบาลสอนวิชา Nursing art ที่โรงพยาบาลศิริราช ต่อมาได้รับการศึกษาต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2493 ได้ไปศึกษาอบรมที่ประเทศอังกฤษ ได้รับวุฒิปัตร Basic Public Health Nursing จาก The Royal College of Nursing London และในปี พ.ศ. 2495 ได้รับประกาศนียบัตร Advance Public Health Nursing จาก University of Michigan, Ann Arbor, USA.

ผลจากการศึกษาฝึกอบรมเพิ่มเติม เป็นคุณประโยชน์ในการสร้างแนวคิดเรื่องการพัฒนาหลักสูตรจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติงานของพยาบาลสาธารณสุขในการให้บริการในชุมชนในเวลาต่อมา

ชีวิตการทำงาน: สถานการณ์ที่สร้างโอกาส ในปีพ.ศ. 2494 – 2495 ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ได้ย้ายไปเป็นพยาบาลสาธารณสุข ของกองสงเคราะห์แม่และเด็ก กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขขอตัวให้ไปช่วยงานนี้ สาเหตุสำคัญมาจากในช่วงเวลา พ.ศ. 2494 สถานการณ์สาธารณสุขของประเทศ โดยเฉพาะต่างจังหวัดบางแห่ง เกิดโรคระบาดจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่ขาดการจัดการที่ดีด้านสุขาภิบาล จากสถานะเศรษฐกิจ การเมือง สังคมที่มีการกักตุนอาหาร ยา การเมืองมีความไม่แน่นอน การปกครองที่เป็นระบบการปกครองของทหาร ยามศึกสงคราม และภัยอันตรายจากธรรมชาติ ไม้มีน้ำดื่มที่สะอาด หรืออาหารการกินที่ขาดสารอาหารที่มีคุณภาพ ประชาชนขาดแคลนสารอาหาร จึงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศ เช่นเดียวกับการบริการดูแล หญิงตั้งครรภ์ การคลอด การดูแลหลังคลอด ที่ประชาชน ไม่สามารถเข้าถึงบริการต้องดูแลช่วยเหลือตนเอง หรือใช้บริการหมอตำแยที่ไม่ได้รับการอบรม ในช่วงปี พ.ศ. 2500 นายแพทย์เอิบ ณ บางช้าง เล่าว่า ชาวบ้านเป็นโรคเรื้อน ประชาชน 1,000 คน จะเป็น โรคไข้จับสัน 4 คน ดังนั้น จึงมีคำสั่งของกระทรวงสาธารณสุขให้พ่น DDTตามบ้านเรือนประชาชน เพื่อกำจัดยุงกันปล่อง ประชาชนผู้เจ็บป่วยเป็นโรคไข้จับสัน จะถูกจับตัว เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่ามิสิ่งเลวร้ายมาเข้าสิงสู่จนมีอาการสันไปทั้งตัวเมื่อมีผู้ถูกผีเข้า ญาติๆ จะต้องให้หมอผีใช้ทรายขี้ฉางกว่าผีจะออกหรือคนไข้ตายไปในช่วงปีพ.ศ. 2496

จากสถานการณ์ ดังกล่าว มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ได้เชิญ ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ มาดำเนินการเปิดโรงเรียนพยาบาลสาธารณสุขแห่งแรกในประเทศไทย เพื่อผลิตพยาบาลสาธารณสุขศาสตราจารย์ นายแพทย์กำธร สุวรรณกิจ คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ ได้เขียนไว้ในหนังสืออนุสรณ์ ครบรอบ 20 ปี ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ ถึงเหตุผลในการขอตัวท่านอาจารย์อังคณา เหมินทร์ มาจากกระทรวงสาธารณสุข ว่า “ในเวลา นั้น อาจารย์อังคณา เหมินทร์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางการพยาบาลสาธารณสุขดีที่สุดในประเทศไทย และ การจัดหลักสูตรเป็นหน้าที่ของอาจารย์อังคณา คนอื่นๆ เป็นแต่เพียงช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ” นอกจากนั้นทางกระทรวงสาธารณสุขขอให้ท่านอาจารย์ไปช่วยริเริ่มงานต่างๆ ให้แก่กระทรวงสาธารณสุขในการพัฒนาอาจารย์

สิ่งที่ท้าทายที่สำคัญ ผลงาน และ รางวัลเกียรติยศ ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ เป็นสตรีผู้มีการศึกษาสูงในยุคสมัยนั้น การปฏิบัติหน้าที่อาจารย์พยาบาล ชีวิตการทำงานของท่านได้มีสิ่งท้าทายความสามารถให้ท่านต้องฝ่าฟัน อุปสรรคปัญหาในระบบดูแลสุขภาพของประชาชนในยุคสมัยงานสาธารณสุขเพิ่งเริ่มบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ในฉบับที่ 3-4 ดังเช่น

ความท้าทายแรก: การสร้างหลักสูตรวิชาชีพการพยาบาลสาธารณสุข ให้เป็นมาตรฐานสากล ด้วยการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตรอนุปริญาการพยาบาลสาธารณสุขจาก 2 ปี เป็น 1 ปี มีวิชาด้านการพยาบาลสาธารณสุขและการสาธารณสุขเพิ่มเติมเนื้อหาสาระที่มีผลต่อการปรับปรุงการปฏิบัติพยาบาลทั้งในบทบาทอิสระและบทบาทร่วมโดยให้ลงมือฝึกงานในสถานการณ์จริง อย่างชัดเจน เช่น งานเยี่ยมบ้านและการฝึก

ภาคสนามในชุมชน ในยุคนั้นการริเริ่มหลักสูตรใหม่และการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุข เป็นเรื่องยุ่งยากมากที่จะต้องใช้บุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถบริหารจัดการงานให้ผู้ร่วมงานทุกระดับเข้าใจ ยอมรับและมีสมรรถนะขับเคลื่อนระบบในองค์กรไปด้วยกัน ประกอบกับสถานการณ์ของประเทศช่วงนั้น มีภาวะ เศรษฐกิจ สังคมที่คุกคามสุขภาพ ทุกข์จากการเจ็บป่วย สิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อสุขสภาวะ ความต้องการดูแลทางสุขภาพของประชาชนอยู่ในภาวะวิกฤติ

การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน

ผศ.ดร.อังคณา เหมินทร์ ปรับปรุงรูปแบบเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานและรูปแบบการเข้าถึงบริการของประชาชน โดยให้ผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลสาธารณสุข ได้ทำบทบาทหน้าที่ “การเยี่ยมบ้าน” ส่งมอบบริการสุขภาพอนามัยถึงประชาชนที่บ้านในงานอนามัยแม่และเด็ก โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส หรือกลุ่มเสี่ยงต่างๆ เป็นการพัฒนาระบบบริการที่เด่นชัด ดังที่อาจารย์ผู้เคยทำงานร่วมกับท่าน (A6Q4) ได้กล่าวว่า

ระบบการปฏิบัติงานของการจัดบริการดูแลสุขภาพประชาชนของรัฐยังไม่ตอบสนองความต้องการและปัญหาเร่งด่วนของประเทศยุคก่อนปี พ.ศ. 2500 ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ และเมื่อเริ่มมีแผนฯ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในขณะนั้นของประเทศไทยที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในเรื่องการสาธารณสุข การศึกษา วิทยาการระบาด และสุขภาพสิ่งแวดล้อม งานของท่านอาจารย์ ช่วยปรับระบบงาน “เยี่ยมบ้าน” ช่วยให้ประชาชนได้รับรู้เรื่องสุขภาพ อนามัยโดยตรง งานสุขศึกษาได้ไปถึงมือประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนรู้คิด ตัดสินใจ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยตนเอง”

จุดท้าทายที่ตามมาได้แก่ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารการศึกษา: เครือข่ายต่างประเทศ และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ เป็นผู้ริเริ่มสร้างเครือข่ายด้วยการระดมสรรพกำลังทั้งภายในและระหว่างประเทศ ขับเคลื่อนเครือข่ายประสานงาน ร่วมมือ และให้คำปรึกษา ร่วมทำงานที่ ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข รวมถึงให้การสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลเป็นระยะๆ ตลอดเวลา 20 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2496-2517 รูปแบบ กระบวนการและผลลัพธ์ของเครือข่ายได้แสดงดัชนีความสำเร็จในลักษณะ จำนวนเครือข่าย กิจกรรม และจำนวนผู้เชี่ยวชาญ ผลงานที่ร่วมสร้างสรรค์ ตลอดจน จำนวนอาจารย์ที่ได้รับทุนไปศึกษาต่อเป็นดัชนีแสดงคุณค่าของการกระทำและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อระบบงานและองค์กร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่านหนึ่ง (A12Q4) ได้ให้ข้อคิดเห็นที่ตรงกันว่า “อาจารย์มีจุดเด่นในด้านการเป็นผู้ว่าในการบริหารการศึกษาที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ” เมื่อรับหลักสูตรใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนมีความแตกต่างไปจากหลักสูตรแบบเดิมที่มีความกว้างไกลก้าวข้ามผ่านพ้นไปจากหลักสูตรการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์และหลักสูตรแพทยศาสตร์ที่เป็นแกนกลางความรู้ ในยุคสมัยนั้น จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่ท้าทายความรู้ความสามารถที่ระบบสุขภาพของประเทศได้รับการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่เป็นสัญญาณของการการร่วมมือร่วมใจเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ความเชื่อ ค่านิยม ในการบริหารจัดการศึกษาของพยาบาลให้ไปสู่สิ่งใหม่ตามจุดหมายที่ต้องการบรรลุ

ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการบริหารของวิชาชีพการพยาบาลสาธารณสุข ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ เป็นผู้ริเริ่มผลักดันกว้างไกล เล็งเห็นถึงปัญหาความจำเป็นและแนวทางในการพัฒนางาน

สาธารณสุขของประเทศ (กมลทิพย์ หิตะนันท์, 2548) บันทึกไว้ว่า “คุณที่อังคณา เป็นผู้ที่รักวิชาชีพพยาบาลอย่างแน่วแน่ โดยเห็นว่าการพยาบาลสาธารณสุขมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่เพื่อนมนุษย์ ท่านได้ใช้วิชาชีพให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างน่าสรรเสริญ กอปรกับเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเสียสละ มีสติปัญญา และมีปฏิภาณไหวพริบดีเยี่ยม ทั้งยังเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติของกุลสตรีอย่างแท้จริง” ผลงานที่เด่นชัดด้านการจัดการเรียนการสอน ได้ปรับเปลี่ยนเรื่องกรณีศึกษา นับเป็นการขยายบทบาทใหม่ของพยาบาลสาธารณสุข การประเมินติดตามตรวจสอบผลงานของผู้นิเทศดังกล่าวที่ว่า (A10Q4) “...ต้องให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ที่น้อยๆ เขาเข้าใจยอมรับได้ และนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งถือเป็นส่วนของการรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ ไม่จู้จุกจิกตำหนิติเตียนให้เสียน้ำใจ...” เป็นลักษณะการทำงานที่ให้ความสำคัญเรื่องการใช้อำนาจหน้าที่ให้ถูกต้องเหมาะสมในการสื่อสาร และสัมพันธภาพที่ดี เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานบุคลิกภาพในการทำงานความเป็นนักวิชาการ: และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยในรุ่นแรกๆ ที่มองเห็นความจำเป็นว่าจะต้องมีผลงานวิชาการ ท่านจึงทุ่มเทอย่างเต็มที่ในการผลิตตำรา: การพยาบาลสาธารณสุข และตำราการนิเทศงานพยาบาล นับเป็นตำราที่สมบูรณ์แบบสองเล่มแรกในภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขของเรา (พันธ์ทิพย์, 2513)

ผู้นำในการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ผศ. ดร. อังคณา เหมินทร์ เป็นผู้นำในการจัดการเรียนการสอน เป็นครูต้นแบบ “การเยี่ยมบ้าน” ผลงานมีสัญลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขที่เด่นชัด นำสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยมี บุคคล

ครอบครัวและชุมชนเป็นพื้นฐาน สร้างความแตกต่างของการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้ใช้ทักษะความรู้สู่การปฏิบัติในสถานการณ์จริง ใช้รูปแบบ Transformative experiential learning การเยี่ยมบ้านเป็นการส่งมอบบริการสุขภาพถึงที่บ้าน ศึกษาความเป็นอยู่ของผู้รับบริการเพื่อค้นหาปัญหาสุขภาพและความต้องการของครอบครัว ทำให้สามารถให้บริการช่วยเหลือตรงกับความต้องการของผู้รับบริการอย่างแท้จริงซึ่งเป็นบริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ที่ได้รับการชื่นชมมากที่สุดจนถึงปัจจุบัน

บุคลิกลักษณะของผู้นำ เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ทางวิชาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าแสดงความคิดเห็น มีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ ดังความคิดเห็นของศาสตราจารย์ท่านหนึ่ง ผู้ได้เคยทำงานร่วมกับท่านอาจารย์ในฐานะผู้ร่วมงานในคณะสาธารณสุขศาสตร์ (A8Q4) ท่านได้ให้ข้อคิดเห็น อันมีประโยชน์ต่อวงการศึกษาระดับวิชาชีพพยาบาลไว้ว่า “อาจารย์ อังคณา ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ รอบรู้ในงาน และวิชาการอย่างแม่นยำ เสนอความคิดเห็นอะไรในที่ประชุมจะได้รับการยอมรับจากอาจารย์ผู้ใหญ่ เช่น คณบดี และผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ” ผู้ใกล้ชิด (A21Q4) เล่าถึงบุคลิกอันน่าประทับใจของท่านอาจารย์ว่า “ท่านเป็นผู้มีความแตกต่างกับบุคคลอื่นๆ ชัดเจน ด้วยลักษณะท่าทางสง่างามที่มีความมั่นใจตนเองกล้าคิดแตกต่างจากคนอื่น มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และกล้าตัดสินใจ มีการสื่อสารที่ได้รับการยอมรับ รวมทั้งความซื่อสัตย์ เพียรพยายาม เป็นบุคคลที่มีความยุติธรรม ดังคำกล่าวที่ว่า (A2,Q4) “ท่านอาจารย์ทำงานตรงไปตรงมาเปิดเผย เป็นที่ไว้วางใจของอาจารย์ผู้ใหญ่ ท่านละเอียดรอบคอบ เงินกองทุนต่างๆ ที่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากต่างประเทศ ท่านจัดเก็บเป็นระบบมีหลักฐานเชื่อถือได้” คำกล่าวนี้

เป็นสัญญาได้สะท้อน ความเชื่อ เรื่องความเป็นผู้นำต้องมีความเป็นธรรมเพื่อได้รับความไว้วางใจและคำนิยม

บุคลิกภาพของผู้นำ: ในความทรงจำที่ประทับใจ ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ เป็นบุคคลที่มีภูมิหลังงดงาม ประกอบกับมีภูมิธรรมได้มาจากพื้นฐานทางคุณธรรมที่คนในตระกูลของท่าน มีคุณธรรมสูงพุทธศาสนากับวิถีการดำเนินชีวิต ความศรัทธาในศาสนา ครอบครัวเหมินทร์ นิยมไปทำบุญตักบาตรที่วัดทุกวันพระ ณ วัดเทพศิรินทร์ ซึ่งเป็นวัดประจำครอบครัว และตัวท่านอาจารย์เองได้รับโอกาสด้านการศึกษาที่เด็กหญิงและสตรีในยุคสมัยเดียวกันได้รับโอกาสน้อย ท่านมีโอกาสเข้าเรียนและมีประสบการณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สังสมมาเป็นภุมิรัฐ หล่อหลอมร่วมกับภูมิธรรมเป็นบุคลิกลักษณะที่ประทับใจของผู้ใกล้ชิดหลายคนจึงกล่าวขานตรงกันว่า (Q1A7) ภายใต้บุคลิกที่อ่อนโยน ท่านอาจารย์เข้มแข็งและหนักแน่น ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาอุปสรรคใดๆ ทำให้เป็นผู้มีความอดทนต่อความเครียด อุดหนุนต่อความไม่มีความสุข มีอารมณ์ดี ขยัน หมั่นเพียร มีคุณธรรมจริยธรรมดำเนินชีวิตอยู่ในศีลในธรรมมาโดยตลอด โดยเฉพาะมีความกตัญญูรู้คุณท่านอาจารย์ปรณนิติคุณแลบิดามารดาอย่างใกล้ชิด ทั้งยามปกติและยามเจ็บป่วยช่วยประคับประคองจนวาระสุดท้าย “ภายใต้บุคลิกที่อ่อนโยน ท่านอาจารย์เข้มแข็งและหนักแน่น ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาอุปสรรคใดๆ ทำให้เป็นผู้มีความอดทนต่อความเครียด อุดหนุนต่อความไม่มีความสุข มีอารมณ์ดี ขยัน หมั่นเพียร มีคุณธรรม จริยธรรมดำเนินชีวิตอยู่ในศีลในธรรมมาโดยตลอด โดยเฉพาะมีความกตัญญูรู้คุณ” อีกทั้งท่านอาจารย์ได้มีความสนใจใฝ่รู้ในศาสนา จึงได้ไป ศึกษา อบรม ในพุทธศาสนา หลังเกษียณอายุราชการ จนได้รับ จุฬบัตรทางศาสนา

ตามปกติในการดำเนินชีวิตประจำวันในฐานะหัวหน้าครอบครัว ในครั้งนั้น เมื่อ ผศ. ดร. อังคณา เหมินทร์ เป็นหัวหน้าทั้งที่ทำงานและที่บ้านเป็นหัวหน้าครอบครัว ดูแลรับผิดชอบค่าใช้จ่าย เศรษฐกิจในครัวเรือนอย่างเข้มแข็งโดยจัดทำงบประมาณการเงิน และจัดสรรการใช้เงินอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งเงินใส่ซองจำแนกเป็นประเภทของค่าใช้จ่าย เช่น ค่าอาหารสำหรับสุนัข นกขุนทอง ค่าทำสวน เป็นต้น ท่านอาจารย์ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวอันเป็นที่รักของพี่น้องๆ รวมทั้งลูกหลานที่ใกล้ชิดดังคำไว้อาลัยของญาติๆ ได้รับว่า

“คุณฟรี” ชื่อเล่นของ ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ผู้เป็นที่เคารพรักยิ่งของครอบครัว ได้มีคำพูดที่กล่าวตรงกันในหมู่ญาติพี่น้องว่า (A1Q1) “คุณฟรี” เป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณา และโอบอ้อมอารี มุ่งทำบุญกุศลทั้งที่บ้านที่วัด ไปทำบุญเกือบทุกจังหวัดในประเทศไทย ความเมตตาปรานีนี้คุณฟรียังมีแก่สัตว์เลี้ยงในบ้าน เช่น สุนัข และนกขุนทองที่เลี้ยงไว้ในบ้านตั้งแต่เล็กๆ ทุกเช้าเย็นคุณฟรีจะสวดสัจใจ่านนกขุนทองและชวนพูดคุยด้วย อีกทั้งเป็นที่เคารพรักของลูกศิษย์พยาบาลเป็นอย่างดี ในวันคล้ายวันเกิด วันขึ้นปีใหม่ และวันสงกรานต์ของทุกๆ ปี ลูกศิษย์จะมาราบแสดง ความเคารพ และจัดงานเลี้ยงวันคล้ายวันเกิดให้ทุกปี ในบางครั้งก็จะมีการทำบุญเลี้ยงพระ และมีการเลี้ยงสังสรรค์กันทั้งศิษย์ เพื่อนๆ และญาติมิตร”

การสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณีไทย ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ให้คุณค่าดูแลความสวยงามของการแต่งกายเป็น ส่วนของ “วิถีชีวิตของสตรีไทย” ชอบสะสมผ้าไหมไทย และนิยมแต่งชุดไทยในโอกาสพิเศษ หรือแม้แต่วันธรรมดาหลังเกษียณอายุ ท่านอาจารย์จะนุ่งผ้าขึ้นไทย ปัจจุบันผ้าไหมไทยได้รับการเก็บรักษาไว้ในหีบไม้โบราณซึ่งใช้เก็บสิ่งของที่ได้รับจากลูกศิษย์หรือจากผู้ใหญ่

เช่น พานเงินพานทอง จานใส่ผลไม้สวยงาม เฉากดังเช่น บุคคลทั่วไปผู้นิยมชมชื่นวัตถุสิ่งของที่แสนรัก ท่านอาจารย์ ชอบบริดผ้าเอม มี “เตารีดรีดผ้า” เป็นของรักของหวง ปัจจุบันเตารีดแสนรักยังได้รับการเก็บรักษาไว้ในสภาพที่ดีมาก ท่านได้เก็บรักษาไว้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ เป็นของรักของหวงของท่าน ซื้อมาใช้ในสมัยที่ศึกษา ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

การอภิปรายผล: สิ่งทำทายนามาสังความสำเร็จในชีวิตของ ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ โดยทั่วไปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของผู้насตรี้ได้แก่ พื้นฐานที่มั่นคงของครอบครัว ระดับการศึกษา การได้รับการอบรมกลุ่มเกลาจากครอบครัว ลักษณะส่วนตัวของผู้นำที่เข้มแข็ง บริบททางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ได้รับโอกาสทำงานส่งเสริมสนับสนุนความเป็นผู้นำให้สามารถสื่อสาร และประสานงานได้จนสำเร็จลุล่วง ในกรณีของ ผศ.ดร.อังคณา เหมินทร์ ได้ มีปัจจัยของบริบทแบบแผน กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

พื้นภูมิหลัง ในชีวิตครอบครัวที่มั่นคงอบอุ่น การเลี้ยงดูหล่อหลอม ด้วยความรักความเข้าใจ อยู่ด้วยกันมาตลอด จาก ท่านเจ้าคุณพ่อและคุณหญิงแม่ เป็นข้าราชการบริหารชั้นสูง มีพลังอำนาจเข้มแข็งจากสถานะภาพทางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองการปกครอง ท่านอาจารย์จึงเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่เรื่องการกิน การนอน การแต่งกาย การอยู่อาศัย การทำงาน การพักผ่อน และการใช้เวลาว่าง ของแต่ละวันตั้งแต่วัยเยาว์ จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

เอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาล
สาธารณสุข: ผู้นำบริหารการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ความสำเร็จของบุคคล ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ได้รับการชื่นชมจากศิษย์เก่า ผู้ร่วมงานถึงวิถีชีวิตและผลงานที่แสดงถึงภูมิรู้

ภูมิธรรม สร้างความภูมิฐานของบุคคลิกภาพในการเป็นผู้นำที่กลมกลืนสอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศเสนอว่าบุคลิกภาพและผลงานผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จ ผู้นำที่มีตำแหน่งของนักวิชาการตามหลักสากล จะมีการปรับแต่งกระบวนการทัศนของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างกลมกลืนกับระบบการทำงาน วิถีดำรงชีวิตที่ดำเนินอยู่ รวมถึงการกำหนดแผนและสามารถดำเนินตามมติของรูปแบบการเปลี่ยนผ่านในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Monica, 2013) ผศ.ดร.อังคณา เหมินทร์ ได้รับการกล่าวขวัญยกย่องจาก ผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน และศิษย์ว่าเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเนื่องจากได้รับการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนมั่นใจในองค์ความรู้เป็นแรงขับเคลื่อน ที่แข็งแกร่งในการดำเนินการจนประสบความสำเร็จ ด้วยความสามารถในการสื่อสาร ต่อรองระดมทรัพยากรในการดำเนินงานตามกลยุทธ์จนบรรลุเป้าประสงค์และกลายเป็นวิสัยทัศน์ใหม่ คำจำกัดความของความสำเร็จส่วนใหญ่มักจะรวมถึงการเปลี่ยนแปลงคนอื่นในทางที่ยั่งยืน ด้วยทักษะการสื่อสาร การสร้างสัมพันธ์ภาพที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จตามพันธกิจของพวกเขา (Lin, MacLennan, Hunt & Cox, 2015; Wandia, 2009) อีกทั้งท่านมุ่ง เน้นการทำงานร่วมกันแบบสหวิทยาการ (ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข, 2532) ความหลากหลายทางความคิด ปณิธาน ตามปรัชญาการศึกษาและการปฏิบัติของวิชาชีพ

คุณครู ต้นแบบ: ผู้นำในการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้ (Transformative learning teacher)
 ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ได้เป็นผู้นำในการเป็นครูต้นแบบ การปฏิบัติงานเยี่ยมบ้านที่เป็นเลิศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสมรรถนะของศิษย์ ผู้เรียนได้สร้างจิตสำนึกของการพัฒนา วิชาการ

และวิชาชีพ และ คุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นบัณฑิตที่ต้องมีความรู้ คู่ความดีมีคุณธรรม ถึงจะพัฒนาวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน (Monica, 2013) นับเป็นบทเรียนที่ทรงคุณค่าสมควรแก่การเรียนรู้และถ่ายทอดให้เป็นแบบอย่าง

ยุค หลังอายุ 60 และ 80ปี เวลาของการเจริญเติบโตและการขยายตัวในผลงาน

บัณฑิตพยาบาลสาธารณสุข ได้นำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับ ได้แก่ การมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนๆ ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ให้สามารถตัดสินใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ ท่าน เป็นแรงบันดาลใจเพื่อสืบสานความรู้สู่การปฏิบัติ ที่สร้างความภาคภูมิใจให้แก่บุคคลในวิชาชีพการพยาบาลสาธารณสุข ตลอดจนจนได้รับพระราชทาน ปริญญาสาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิตเมื่อผลงานของท่านได้ขยายผลต่อยอดเป็นที่ประจักษ์ทั้งในเชิงนวัตกรรมสาธารณสุขจากผลงานการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงการเรียนการสอนการเยี่ยมบ้านและการสร้างเครือข่ายการประสานงานพัฒนาบุคคลากรจนเกิดประโยชน์ทั้งในระดับระบบงาน และวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขสืบไป

สรุป

ชีวิตและผลงานของ ผศ. ดร.อังคณา เหมินทร์ ถ้าเปรียบเป็นต้นไม้ จะเป็นต้นไม้ที่มีชีวิตชีวา เริ่มจากรากแก้วได้แก่ความมั่นคงจากครอบครัว การศึกษาในแต่ละระดับจะเป็นส่วนลำต้นที่เจริญเติบโตงอกงาม เป็นลำต้นที่แข็งแรงแตกดอกและออกผล จากการศึกษาขั้นต้นจนถึงวิชาชีพการพยาบาล รวมถึงการศึกษาดูงานฝึกอบรมใน ต่างประเทศ ท่านเป็นเสาหลักของวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความมุ่งมั่นตั้งใจ

ปฏิบัติพันธกิจ มีภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบการผลิตบัณฑิตการพยาบาลสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องได้ฝ่าฟันอุปสรรค พัฒนาคณาภพการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนทุกกลุ่มวัย สร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานรักวิชาชีพ ร่วมมือ และรวมใจกันขับเคลื่อน ปณิธานสู่การปฏิบัติ ด้วยความปรีชาชาญและดุลยพินิจ ประสบการณ์ที่มีคุณค่าได้ ตกผลึกมาเป็น ภูมิรู้ ภูมิธรรม ที่ภูมิฐานเป็นเอกลักษณ์สร้างสรรค์ประโยชน์สุขของสังคมไทยได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้นำวิชาชีพสุขภาพในยุคนั้น เป็นตำนาน "ความจริงที่ทรงคุณค่า". ท่านจึงได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีศาสตรดุษฎีบัณฑิต นับเป็นส่วนหนึ่งของรางวัลเกียรติยศ แห่งชีวิตช่วยเชิดชู คุณค่าของงานสืบไป

งานวิจัยนี้ได้สะท้อนเรื่องราวของผู้นำของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขที่ได้ปลูกฝังมาจากชีวิตครอบครัวตอนต้น และการศึกษาที่สร้างโอกาสหล่อหลอมให้แข็งแกร่ง มีวิสัยทัศน์ และพันธกิจที่นำสู่เป้าประสงค์ที่น่าภาคภูมิใจของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุข คณะผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ในการบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขเป็นกระบวนการต้องเน้นให้บัณฑิตพยาบาลสาธารณสุขได้เรียนรู้ความสำเร็จ ของผู้นำ จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ บุคลิกของผู้นำที่ต้องรับผิดชอบด้วยความรักอดทน ครีธาสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. การปฏิบัติงานควรเน้นการสร้างความสำเร็จของงานอยู่กับการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมเชิงรุกและมีเจตคติเชิงบวกต่อการทำงานและทำงานร่วมกันในระหว่างวิชาชีพ และใฝ่รู้เพื่อปรับปรุงงานด้วยการสื่อสารและสัมพันธภาพอันดี

3. การจัดการศึกษาวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขควรให้ความสำคัญการสร้างเสริมบุคลิกภาพของ

ผู้นำสตรีที่แข็งแกร่งได้มาจากการยอมรับของบุคคลที่ร่วมงาน ด้วยการสื่อสารและประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ความรู้คู่กับความดียังเป็นความงดงามที่แสดงเอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาลสาธารณสุขตลอดไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ท่านผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านเป็นอย่างสูง อีกทั้งขอแสดงความขอบคุณอย่างยิ่งแก่ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และสมาคมพยาบาลสาธารณสุขไทยฯ ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์สาธารณสุข. (2509). *สาธารณสุขศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เอเชียการพิมพ์.
- ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข. (2526). 30 ปี *ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ ม.มหิดล*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์จำกัด.
- ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข. (2536). 40 ปี *โรงเรียนพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ ม.มหิดล*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์จำกัด.
- Antaki, C., & Replay, M. (1996). *Explaining and arguing: The social organization of accounts*. Iboro. ac.uk: Sage Publications Ltd.
- Blumer, H. (1980). The convergent methodological perspectives of social behaviorism and symbolic interactionism. *American Sociological Review*, 45(3), 409-419.

- Kockelman, P. (2013). Information is the enclosure of meaning: Cybernetics, semiotics, and alternative theories of information. *Language & Communication*, 33(2), 115–127.
- McNaron, M.E. (2009). Using transformational learning principles to change behavior in the OR. *Association of periOperative Registered Nurses*. 89(5), 851–60.
- Monica, E.L. (2013) .Management and Leadership in Nursing and Health Care: An Experiential. Approach. Springer Publishing Company, LLCNew York, Retrieve from NY10036www.springerpub.com.
- Ping-Y.L., Sara, M., Nigel, H., & Tom, C. (2015). *The influences of nursing transformational leadership style on the quality of nurses' working lives in Taiwan: a cross-sectional quantitative study*, Retrieve from stylbmcnurs.biomedcentral.com/articles/10.../s12912-015-008.
- Pool, I. A., Poell, R. F.; Berings, M. G., & Ten, C. (2015). Strategies for continuing professional development among younger, middle-aged, and older nurses: A biographical approach.52 (5) ;939–950. Retrieve from, www.journalofnursingstudies.com/article/S0020
- Smith, K. M., Brown, A., & Crookes, P. A. (2015). History as reflective practice: A model for integrating historical studies into nurse education *Collegian*, 22(3), 341–347.
- Suliman, W.A. (2009). Leadership styles of nurse managers in a multinational environment. *Nursing administration quarterly Journal*, 33(4), 301–9.
- Vessey, W. B., Barrett, J. D., Mumford, M.D., Johnson, G., & Litwiller, B. (2014). Leadership of highly creative people in highly creative fields: A historiometric study. *scientific Leadership Quarterly*, 25(4), 672.
- Wandia, M. (2009). Challenging Structural Inequalities The vision of Feminist Transformative Leadership. *Journal of African Women's Experience. Open society initaitine for south Africa*. Retrieve from www.osisa.org
- Wylie, D.A., & Gallagher, H.L. (2009). Transformational leadership behaviors in allied health professions. *Journal of Allied Health*, 38(2), 65–73.